

EPISTEEMILISE MODAALSUSE LEKSIKAALSETE VÄLJENDUSVAHENDITE TAJUMISEST: *ARVATAVASTI, ÄKKI JA VÕIB-OLLA*

Laura Tüüts ja Reili Argus

Tallinna Ülikool

Kokkuvõte. Artiklis on vaatluse all episteemilise modaalsuse leksikaalsete väljendusvahendite (markerite) *arvatavasti*, *võib-olla* ja *äkki* tõenäosuse tajumine.¹ Vaadeldakse, kui palju on markerite tõenäosuse tajumine kontekstist, näiteks tugevast või nõrgast eeldusest ehk olemasoleva informatsiooni rohkusest, markeriga lause agendi soost ja keelevälistest teguritest ehk vastajate soost ja vanusest. Markerite tõenäosuse taju uurimiseks koostati internetikatse, millele vastas 328 eesti keelt kõnelevat inimest, kellest noorim oli alla 18-aastane ja vanim üle 60. Tulemustest selgus, et kolmest markerist tajutakse kõige tugevamat tõenäosust väljendavana markerit *arvatavasti*, pisut nõrgema tunnetatakse *võib-olla* ja *äkki* tõenäosust. Kontekstil on markerite tõenäosuse tajumisel oluline roll: tõenäolisemana tajutakse lauseid, mille kontekst on tugevama eeldusega, mitmetähendusliku kontekstiga lauseid tajutakse aga hoopis nõrgema tõenäosusega. Markerite tõenäosuse tajumist mõjutavad ka keelevälised tegurid, nagu vastaja sugu ja vanus.

Märksõnad: episteemiline modaalsus, leksikaalsed markerid, tõenäosuse tajumine, eesti keel

DOI: <http://dx.doi.org/10.12697/jeful.2016.7.2.08>

1. Sissejuhatus

Suheldes ei edastata mitte ainult fakte, vaid antakse enamasti ka hinnanguid eri olukordade võimalikkusele. Sageli kasutatakse selleks episteemilise modaalsuse väljendusvahendeid. Viis, kuidas eri vanuses ja soost inimesed üksteist olukordade võimalikkusele hinnanguid andes mõistavad, sõltub aga suuresti sellest, kuidas vestluspartnerid kõnes kasutatud tõenäosushinnangute ehk episteemilise modaalsuse väljendusvahendite väärtust tajuvad.

1 Artikkel põhineb 2016. aastal Tallinna Ülikoolis kaitsitud magistritööl “Episteemilise modaalsuse markerite tajumine *arvatavasti*, *võib-olla* ja *äkki* näitel” (Tüüts 2016).

Eri keeltes väljendatakse episteemilist modaalsust erinevate keelevahendite abil. Eesti keeles kasutatakse peamiselt leksikaalseid väljendusvahendeid: iseseisvat predikaati (nt *Ma tean, et ...*), predikaatiivi (*On selge, et ...*) või üldlaiendeid (nt *kindlasti, ilmselt*) (Erelt 2013: 115), viimaseid võib nimetada episteemilise modaalsuse leksikaalseteks markeriteks.

Episteemilise modaalsuse leksikaalseid markereid võib kõneleja kasutada vähemalt kahel, kas sisust või kuulajast oleneval põhjusel (vt Hyland 1996, 1998, White, Sano 2006). Esimesel juhul ei ole kõnelejal lihtsalt situatsiooni kohta piisavalt infot. Teisel juhul kasutab kõneleja episteemilise modaalsuse väljendusvahendeid pigem kui viisakustrateegiat või “ettevaatusabinõu” (ing *hedging strategy*). Viisakustrateegiat kasutades esitletakse situatsiooni tõeväärtus kui üks võimalus, jättes ruumi ka teistele arvamustele, soovides sellega end kuulajale mitte vastandada ega tema poolehoidu kaotada (Kranich, Bicsár 2016). Ken Hylandi (1998: 5) definitsiooni järgi on selline strateegia (ing *hedge*) vahend, mille abil saab tehtud järeldusi esitleda pigem arvamuse kui faktina. Samuti võib seda seletada ka kui retoorilist strateegiat, mille kaudu annab kõneleja keelelisi vahendeid kasutades märku, et ta ei ole edasiantava sõnumi kogutähendusega täielikult seotud (Fraser 2010: 22).

Lihtsat tõenäosust ei markeerita tavaliselt mingi keelevahendiga, vaid kasutatakse lihtsalt modaliseerimata väidet (Öztürk, Papafragou 2014, eesti keele kohta Erelt 2013: 115), tõenäosuse rõhutamiseks aga kasutatakse kindlaid keelevahendeid (nt *tõesti, tõepoolest* jne). Ebatõenäolisust väljendatakse aga igal juhul ja eri keelevahenditega. Need vahendid võib oma tugevuselt paigutada tõenäosusskaalale alates vähe tõenäolisest kuni väga tõenäoliseni.

Eesti keele episteemilise modaalsuse markerite loendeid ja paigutusi tugevusskaaladele on nii eesti teaduslikes grammatikates (Erelt 2013: 115, EKG II 1993: 87) kui ka käsiraamatutes (Õispuu 1999: 153–154). Eesti keele episteemilise modaalsuse leksikaalsete väljendusvahendite kohta on aga üsna vähe uurimusi. On vaadeldud pragmaatiliste markerite kujunemist *lt*-sõnade näitel (Küngas 2014), leksikaalsete ja grammatiliste modaalsusmarkerite kooseksisteerimise võimalusi eesti ja bulgaaria keeles (Kehayov 2009) ning käsitletud nende markerite omandamist eesti keeles võrdlevalt vene keelega (Kazakovskaya, Argus 2016).

Eesti keele episteemilise modaalsuse leksikaalsete väljendusvahendite tajumist empiirilise materjali põhjal on seni uuritud ainult ühes magistritöös, kus vaadeldi modaaladverbide *nähtavasti, nähtavalt, kuuldavasti* ja *kuuldavalt* tõlgendamist (Müürsepp 2015). Küll aga on

episteemilise modaalsuse markereid eri allikates lihtsalt loetletud ja paigutatud mõnevõrra erinevatele tõenäosusskaaladele. Näiteks Ellen Uuspõld on esitanud tõenäolise (olukorra paikapidavus on üle 50% kindel), võimaliku (olukorra paikapidavus on 50%) ja vähetõenäolise (olukorra paikapidavus on alla 50%) eristuse (Uuspõld 1989: 469). Mati Erelt jagab tõenäosushinnangu neljaks astmeks, liigitades sealjuures hinnangud esimesel tasandil võimalikuks ja paratamatuks ning teisel tasandil võimalikkuse omakorda vähe tõenäoliseks (kahtlane), tõenäoliseks (keskmise tõenäosusega) ja väga tõenäoliseks (Erelt 2013: 115). Sellise jaotuse puhul tekitab küsitavusi esimese tasandi jaotus, kus üks liigitus enam n-õ edasi ei hargne (*paratamatu* on teisel tasandil *tõsikin-del*) ja tekitab mulje, nagu oleksid paratamatus ja tõsikindlus sünonüümid. Siinse artikli autorid pooldavad pigem Petar Kehayovi esitatud ühetasandilist olemuselt skalaarset jaotust. Kehayov on eesti ja bulgaaria keele evidentsiaalsuse grammatiliste markerite ja episteemilisuse leksikaalsete markerite koosesinemise võrdlemisel jaganud episteemilise modaalsuse markerid neljaks: täielik tõsikindlus (ing *certainty*), tugev, keskmine ja nõrk tõsikindlus (Kehayov 2009: 9). Väga sarnane on ka "Eesti keele grammatika" teises osas (EKG II 1993: 187) esitatud samuti ühetasandiline, kuid viieastmeline liigitus:

- 1) ebatõenäoline ehk tõe le mittevastav – *vale, absurdsus, vale jutt, jama, tühi jutt* jt;
- 2) väike tõenäosus – *vaevalt*;
- 3) keskmise tõenäosus – *arvatavasti, oletatavasti, vist, vististi, vahest, vast, võib-olla, veel, viimaks, viimati, pärast, äkki, järsku, nagu, justkui*;
- 4) suur tõenäosus – *tõenäoliselt, ilmselt, arvatavasti, nähtavasti, kuuldavasti, küll, küllap, ju, pigem, eks*;
- 5) täiesti tõsikindel – *kahtlemata, muidugi, mõistagi, mäletatavasti, tõega, tõepoolest, tõtt öelda, teatavasti, õigust öelda* jt. (EKG II 1993: 187)

Petar Kehayov on aga maininud, et tema liigitus on intuiitiivne ja korralik konkreetse keelematerjali analüüs võib selle liigituse piire muuta, eriti jaotuse n-õ keskel, tugeva ja keskmise tõsikindluse markerite vahel (Kehayov 2009: 9). Sellest väitest kasvab osaliselt välja siinse uurimuse üks eesmärke: vaadelda just jaotuse keskel paiknevate tugeva ja keskmise tõsikindluse markerite tajutud tõenäosust. Ükski kolmest siinse uurimuses vaatluse all olevast markerist (*arvatavasti, võib-olla* ja *äkki*) ei väljenda tugevat tõenäosust ehk tõsikindlust (nagu nt *tõesti, muidugi* jms) ega ka tugevat ebatõenäosust (nagu nt *vaevalt*).

Marker *arvatavasti* on EKG II-s paigutatud nii keskmist kui ka suurt tõenäosust märkivate markerite hulka (EKG II 1993: 187), Kehayov aga paigutab selle markeri keskmist tõenäosust väljendavate markerite hulka (Kehayov 2009: 9). *Võib-olla* vasteteks esitab “Eesti keele seletav sõnaraamat” (edaspidi EKSS) märksõnad *ehk* ja *vahest* ning selgitab sealjuures, et marker osutab võimalusele, milles siiski ei olda päris kindel. Nii EKG II (1993: 187) kui ka Kehayovi (2009: 9) järgi paigutub marker *võib-olla* keskmise tõenäosusega markerite hulka. *Äkki* tähendus on kontekstiga tihedalt seotud ja siinses tähenduses väljendab *äkki* episteemilist modaalsust, kahtlust ning kahtlevat olekut. EKG II (1993: 187) järgi paigutub marker keskmist tõenäosust väljendavate markerite hulka. Mainitud jaotuste aluseks ei ole aga viidatud töödes olnud konkreetne empiiriline keeleandmestik ja igal üksikul juhul on autor tuginenud kas eelnevate autorite ja/või enda isiklikule keeletajule ning saanudki mõnevõrra erinevad markerite jaotused. Seetõttu on siinse uurimuse peamine ülesanne välja selgitada, kui tõenäoliseks hindavad vastajad situatsioone, milles on kasutatud erinevaid, kuid esmapilgul üsna sarnase tõenäosusega markereid, kuidas nende markerite tajumine suhtestub eelmiste autorite esitatud tõenäosuskaaladega ning kas ja millistest tajuja endaga seotud teguritest sõltub markerite tõenäosuse tunnetamine.

Pic ja Furmaniac (2012) on modaalverbide tajumist uurides väljendanud seisukohta, et tõenäosusmarkerite tajumine oleneb suurel määral kontekstist ja seetõttu tuleks modaalverbe uurida alati kontekstipõhiselt. Sama võib kehtida ka episteemilise modaalsuse teiste väljendusvahendite, näiteks adverbide kohta, mistõttu ongi autorid siinses uurimuses vaadelnud episteemilise modaalsuse markerite tajumist neljas kontekstis.

Kokkuvõtlikult vaadeldakse artiklis seega kolme üsna sarnase tõenäosusega markeri paigutumist keskmist ja tugevat tõenäosust väljendavate markerite hulgas. Kolme kõnealuse markeri tajumist mõjutavate teguritena vaadeldakse:

- a) tekstisiseseid tegureid: esitatud konteksti ehk taustinformatsiooni hulk ja seeläbi eelduse tugevus ning episteemilise modaalsuse markeriga lause agendi ehk situatsioonis osaleja sugu;
- b) tekstiväliseid tegureid: vastajate sugu, vanus, haridustase ja keelteoskus.

Oletatakse, et tekstisisesete tegurite ehk konteksti mõju on markerite tõenäosuse tajumisele suurem kui tekstiväliste tegurite oma.

2. Metoodika

Uuringuks vajalikud andmed koguti internetikatsega, kus paluti hinnata lausetes esitatud situatsioonide tõenäosust. Vastajatele anti lahtine skaala, millele sai väite tõenäosuse märkida ühe protsendi täpsusega. Skaala üks ots oli 0-väärtusega ehk märkis ebatõenäosust ja teine ots väärtusega 100, mis märkis täielikku tõsikindlust. Katses oli kokku 29 küsimust, millest 24 olid testüksused ja viis metaandmete küsimused, mis võimaldasid vaadelda, kas ja kui palju on tekstivälised tegurid, nagu sugu, haridustase ja keelteoskus, seotud tõenäosusmarkerite tajumisega.

Katse viidi läbi internetipõhises küsitluskeskkonnas SurveyPlanet², mille sobiv mõõdik võimaldas uurijatel juhuvalikut (katsealustele ei seatud eelnevalt mitte mingisuguseid piiranguid) ja lumepallimeetodit kasutades jõuda suure hulga inimesteni. Tulemuste olulisuse mõõtmiseks kasutati t-testi ning otsused tehti usaldusnivool $p < 0,05$.

Toetudes Pici ja Furmaniaci (2012) avaldatud seisukohale konteksti olulisuse kohta, võtsid autorid uuringus vaatluse alla neli väidete rühma (vt tabel 1), mis jaotati tugeva eeldusega lauseteks (I rühm), keskmise eeldusega lauseteks (II rühm), nõrga eeldusega lauseteks (III rühm) ning mitmetähendusliku kontekstiga lauseteks (IV rühm). Et leida võimalikud seosed kolme vaatlusaluse tõenäosusmarkeri tajumise, konteksti ja situatsioonis osaleja ehk lause agendi soo vahel, sisaldasid kõik neli rühma nii nais- kui ka meesosalejaga situatsiooni ning kõik olukorrad olid katses esitatud kolm korda ehk nii markeriga *arvatavasti*, *äkki* kui ka *võib-olla*.

I rühma paigutati tugeva eeldusega väitelauseid (tõenäosus, et viieline õpilane saab jälle viie ning hea jalgpallur lööb jälle värava, vt tabel 1, näited a ja b). Seejuures oli lause esimeses pooles esitatud tavapärase olukorra üldkirjeldus (nt *Mari on viieline õpilane*), mis lubas lause lugejal oletada, et teises lausepooles kirjeldatav on tõenäoline (nt teadmine, et Mari on viieline õpilane, loob eelduse selleks, et ta saab ka edaspidi kontrolltöö eest viie). II rühma keskmise eeldusega situatsioonides oli lauses kontekstina esitatud tegija kavatsus (sõnum küllatulemise kohta, vt tabel 1, näited c ja d), kus episteemilise modaalsuse marker oli esitatud nii, et seda oleks kasutanud justkui lause agent (nt *Tarvi saatis teate, et tuleb võib-olla täna külla*). Nõrga eeldusega III rühma valiti situatsioonid, millel puudus laiem kontekst (vt tabel 1, näited e ja f). Näiteks oli esitatud teave, et osaline läks poodi, kuid sealt

2 <https://surveyplanet.com>.

tagasituleku üldise aja või vastavate harjumuste kohta teavet ei esitatud. IV lauserühma kuulusid mitmetähendusliku kontekstiga väitelauseid, milles lause teine pool ei olnud esimesest lausepoolest üks-ühele tuletatav (naaritsakasuka ostmine külmakartlikkuse pärast ning suure auto ostmine suure pere olemasolu tõttu, vt tabel 1, näited g ja h). Mitmetähendusliku kontekstiga testüksused võimaldasid näha situatsiooni mitmetimõistetavuse võimalikku mõju markerite tajumisele. Iga lause esines testis kolm korda, iga kord eri markeriga. Lausete järjekord oli katses juhuslikustatud.

Tabel 1. Katseüksused konteksti tüüpide järgi

Rühm	Konteksti tüüp	Näitelause
I	Tugev eeldus	a) <i>Mari on viieline õpilane ja arvatavasti saab ta ka järgmise kontrolltöö eest viie.</i>
		b) <i>Tõnu on oma jalgpallimeeskonna parim väravavälk. Võib-olla lööb ta ka järgmise mängu ajal enim punkte.</i>
II	Keskmine eeldus	c) <i>Kristel saatis mulle sõnumi, et tuleb arvatavasti täna külla.</i>
		d) <i>Tarvi saatis teate, et tuleb võib-olla täna külla.</i>
III	Nõrk eeldus	e) <i>Liina läks poodi. Võib-olla tuleb ta 20 minuti pärast tagasi.</i>
		f) <i>Peep läks poodi ja tuleb äkki 20 minuti pärast tagasi.</i>
IV	Mitmetähenduslik kontekst	g) <i>Karin ostis naaritsakasuka – ta on äkki väga külmakartlik.</i>
		h) <i>Tanel ostis suure auto. Arvatavasti on tal suur pere.</i>

Lumepallimeetodil kogutud 328 vastajast olid 100 (30,5%) mehed ja 228 (69,5%) naised. 133 vastajat oli vanusevahemikus 36–59 eluaastat, 120 vastajat olid 26–35-aastased, 66 vastajat olid 19–25-aastased, kaheksa vastajat oli üle 60 ja ühe vastaja vanus oli alla 18. Kõrgharidusega vastajaid oli 68%, keskharidusega 30,2% ning põhiharidusega vastajaid 1,8%. Vastajate emakeel oli 323 juhul ehk 98,2% ulatuses eesti keel. Kolme vastaja emakeel oli vene keel, üks oli soome ja üks ungari keelt emakeelena kõnelev inimene – nende eesti keele oskus oli vähemalt edasijõudnu tasemel.

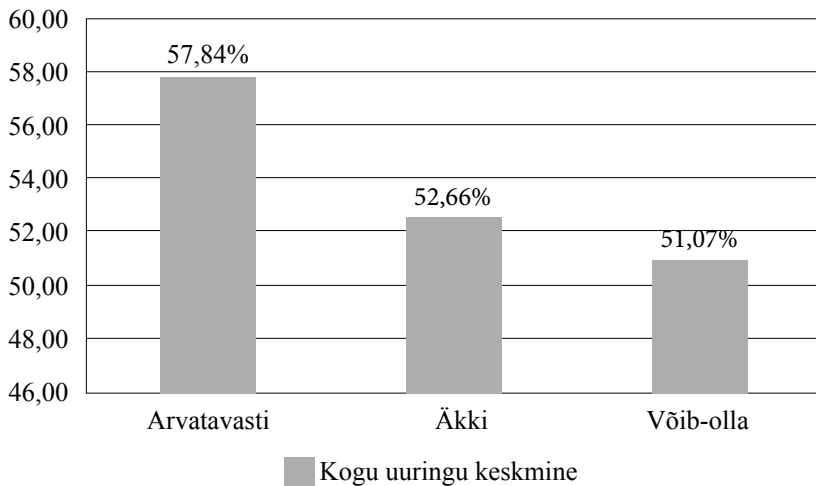
Järelduste tarbeks lisasid autorid EKG II (1993: 187) väljapakutud viieastmelisele skaalale protsentuaalsed väärtused:

1. aste – ebatõenäoline või tõele mittevastav – 0–5%,
2. aste – väikese tõenäosusega – 6–45%,
3. aste – keskmise tõenäosusega – 46–60%,
4. aste – suure tõenäosusega – 61–94%,
5. aste – täiesti tõsikindel – 95–100%.

3. Tõenäosusmarkerite tõenäosuse tajumine

3.1. Konteksti mõju

Vaadeldes uuringu erinevaid kontekste ühtse tervikuna, on vastajate keskmise tõenäosushinnangu järgi marker *arvatavasti* kõige suurema tajutud tõenäosusega. Markereid *äkki* ja *võib-olla* tajutakse madalama tõenäosusega ning pigem sarnaselt, kusjuures markeri *äkki* tõenäosust tajutakse *äkki* ja *võib-olla* võrdluses veidi tugevamalt (vt joonis 1).

Joonis 1. Kolme vaadeldud markeri keskmine tõenäosuse tajumine kõikides kontekstides kokku

Uuring sisaldas nelja kontekstiga testüksuste rühma, milles ilmsid kontekstide lõikes markerite tõenäosuse tajumisel suured erinevused. Kui vaadelda kõiki uuritud markereid kontekstirühmade kaupa, võib väita, et tugeva eeldusega kontekstis (I rühma hästi õppimise ja jalgpalli mängimise situatsioonid) oli uuritud markerite keskmine tajutud tõenäosus nelja kontekstirühma lõikes ootuspäraselt kõige kõrgem ehk jäi vahemikku 65,91–71,12%. Teisisõnu tajuti tugeva eeldusega väidete rühmas kõiki markereid (ja markereid sisaldavaid lauseid) suurt tõenäosust väljendavana. Vaadeldes markereid selle rühma lausetes üksikult, saab väita, et kõige suuremat tõenäosust väljendasid vastajate arvates markerit *arvatavasti* sisaldavad laused, mille keskmiseks tõenäosuseks hinnati 71,12%. Markerit *äkki* tõenäosuseks tajuti 69,6% ja *võib-olla* tõenäosuseks keskmiselt 65,91%.

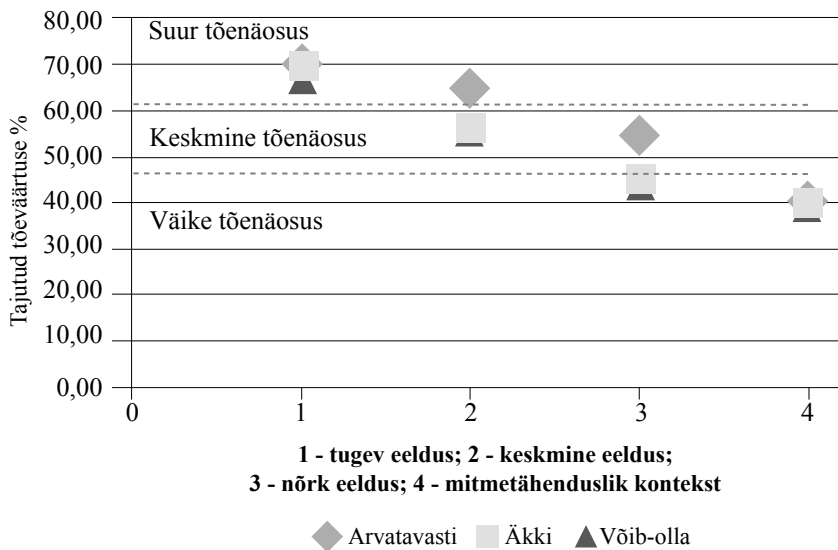
Keskmise eeldusega ehk II rühma küllatulemise situatsioonides, kus eelduseks oli tulija kavatsus ja marker väljendas tulija hinnangut oma tulevase tegevuse tõenäosusele, jäi markerite keskmine tajutud tõenäosus vahemikku 55,63–64,55%. Seega tajusid vastajad selles kontekstis lauseid nii keskmist kui ka suurt tõenäosust väljendavana. Seejuures hindasid vastajad kõige kõrgemat tõenäosust väljendavaks laused, mis sisaldasid markerit *arvatavasti* (keskmiselt 64,55%), paigutades markerit sisaldavad laused suurt tõenäosust väljendavate lausete hulka. Lauseid, mis sisaldasid markereid *äkki* (keskmiselt 56,23%) ja *võib-olla* (keskmiselt 55,63%), tajuti aga keskmist tõenäosust väljendavana.

Nõrga eeldusega kontekstis (III rühm), kus tuli hinnata poest 20 minutiga tagasijõudmise situatsiooni tõenäosust, oli kõikide markerite keskmine tajutud tõenäosus vahemikus 43,42–54,48%. Teisisõnu tajuti nõrga eeldusega rühmas markereid nii keskmist kui ka väikest tõenäosust väljendavana. Sarnaselt keskmist eeldust sisaldava kontekstiga tajusid vastajad ka nõrga eeldusega situatsioonides kõrgema tõenäosusega lauseid, mis sisaldasid markerit *arvatavasti* (keskmiselt 54,48%), paigutades sellega laused keskmise tõenäosusastme alla. Lauseid, mis sisaldasid markereid *äkki* ja *võib-olla*, tajuti aga madalama tõenäosusega (vastavalt 45,16% ja 43,42%), hinnates situatsioonid sellega väikest tõenäosust väljendavaks.

Mitmetähenduslik kontekst (IV rühm) kahandas kõikide markerite keskmist tajutud tõenäosust veelgi: markerite tõenäosus jäi vahemikku 39,03–39,95% ehk esitatud situatsioonid olid vastajate arvates väikese tõenäosusega. Seega tajuti mitmetähendusliku kontekstiga lauseid hoolimata neis sisaldunud tõenäosusmarkeritest pigem ebatõenäo-

lisenä. Markerite nn tugevusjärjekord jäi mitmetähendusliku kontekstiga väidete puhul samaks, kuigi tajutud tõenäosuste vahe oli markerite vahel väike (alla 1%): markerit *arvatavasti* tajuti kõige enam tõenäosust väljendavana (39,95%) ning markerit *võib-olla* väikseima tõenäosusega (39,03%), markeri *äkki* keskmiseks tajutud tõenäosuseks oli 39,8%.

Kokkuvõtlikult võib väita, et kontekst ja selle rohkus mõjutab episteemilise modaaalsuse markeritega lausete tõenäosuse tajumist väga suurel määral. Kui tugeva eeldusega kontekstis sai markerid keskmise tajutud tõenäosuse põhjal paigutada suure tõenäosuse alla, siis keskmise eeldusega lausetes, kus marker väljendas tegevuse kavatseja ebakindlust tulevase plaanitava tegevuse suhtes, paigutusid markerid nii keskmise kui ka suure tõenäosusastme alla. Nõrga eeldusega lauseid, kus situatsiooni tõenäosuse üle tuli otsustada hindajal endal ja ilma igasuguse taustteabeta (näiteks puudus teave poe asukoha ja selle kohta, kas sealt on võimalik nii ruttu tagasi jõuda), tajuti veelgi madalama tõenäosusega ehk selles kontekstis sai markerid paigutada nii keskmise kui ka väikese tõenäosusastme alla. Mitmetähenduslikus kontekstis tajuti uuritud markereid aga pigem ebatõenäolisust väljendavana ning seetõttu sai need paigutada vaid väikese tõenäosuse alla (vt joonis 2).

Joonis 2. Episteemilise modaaalsuse markerite *arvatavasti*, *äkki* ja *võib-olla* tõeväärtuse tajumine tugeva, keskmise ja nõrga eeldusega olukordades ning mitmetähenduslikus kontekstis

Nagu jooniselt nähtub, on väikese ja suure tõenäosuse korral markerite omavaheline tajutud tõenäosuste vahe väga väike. Keskmise tõenäosuse ja suure tõenäosuse piiril on aga markerite omavahelised erinevused suuremad ja markeri *arvatavasti* suurem tajutud tõenäosus tuleb just sellel piiril kõige selgemini esile, kuigi markerit *arvatavasti* (ja markerit sisaldavaid lauseid) tajuti kõikides kontekstides kõige suurema tõenäosusega.

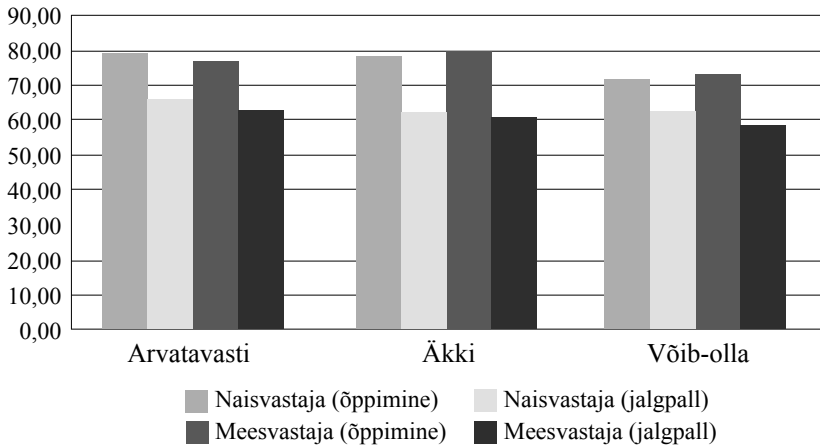
3.2. Lausega esitatud situatsiooni tegija ning vastaja soo seos markerite tõenäosuse tajumisega

Kõik testlausete rühmad sisaldasid nii mees- kui ka naisosalejaga situatsioone. Niisiis oli võimalik vaadelda ka seda, kas ja kuivõrd mõjutab situatsioonis esitatud agendi sugu lausete (ja markerite) tõenäosuse tajumist.

Kui situatsioonis oli eeldus, mis osutas väite tõesusele (hästi õppimine ja jalgpalli mängimine), siis tajuti naisosalejaga situatsioone meesosalejaga olukordadest tõenäolisemana. Kui eeldusteave aga puudus (poest tagasi tulemine) või kontekst oli mitmetähenduslik (auto või naaritsakasuka ostmine), tajusid vastajad üldjuhul kõrgema tõenäosusega meesosalejaga olukordi. Keskmise eeldusega lausetes, kus olid esitatud tegija teatava kavatsusega situatsioonid (küllatulemine), olid nais- ja meesvastajate tõenäosushinnangud sarnased.

Tugeva eeldusega lausete puhul tajusid nii naised kui ka mehed naisosalisega tegevusi keskmiselt 14% tõenäolisemalt kui meestega seotud tegevusi (vahe olulisust märgib ka läbiviidud t-test, mille tulemus oli 0,004³). Sealjuures tajusid nii naised kui ka mehed naisosalejaga situatsioonis markereid sarnaselt: *arvatavasti* ja *äkki* tajutud tõenäosus oli ligikaudu 7% kõrgem kui markeri *võib-olla* tõenäosus. Meesosalejaga situatsioonis olid markerite tajutud tõenäosuse väärtused ühtlasemad, kuid siiski tajuti markeriga *arvatavasti* lauseid teistest kõrgema tõenäosusega (vt joonis 3).

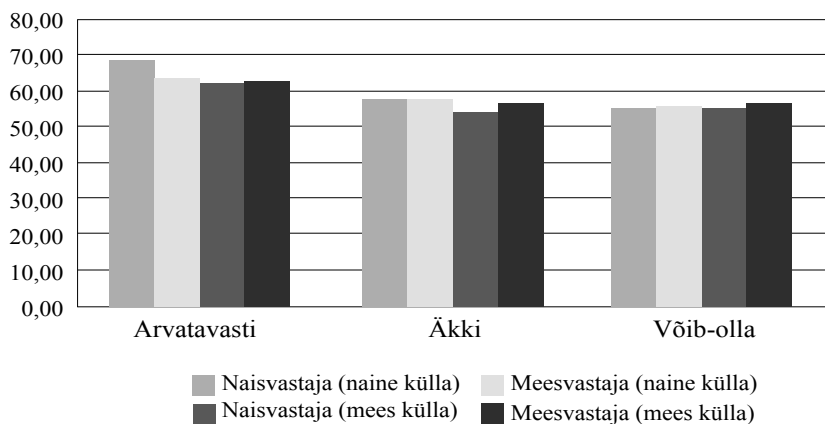
3 Otsused tehti usaldusnivool $p < 0,05$, mistõttu autorid loevad siinses artiklis kõik alla 0,05 jäävad t-testi tulemused oluliseks.

Joonis 3. Markerite tõenäosuse tajumine tugeva eeldusega kontekstis nais- ja meesvastajate lõikes

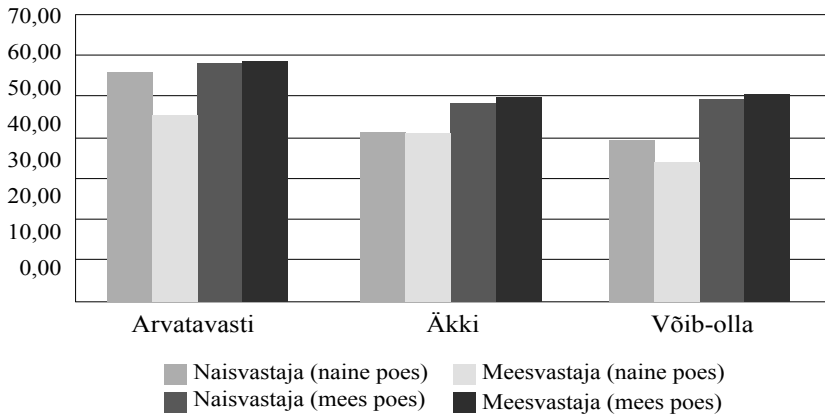
Vastaja soo põhjal ilmnemad meeste madalamad tõenäosushinnangud: naised hindasid kõiki (nii nais- kui ka meesosalejaga) tugeva eeldusega lauseid suure tõenäosusega lauseteks, mehed aga olid meesosalejaga situatsioonide suhtes kahtlevamad ja hindasid olukorra tõenäosuse keskmiseks (vahemikus 57,96–62,28%, vt joonis 3), naisosalejaga situatsioonide tõenäosus hinnati aga kõrgeks (72,43–79,04%) ehk meeste hinnangul oli meesosalejaga situatsioon ligikaudu 10% (olulisust märgib ka t-testi tulemus, $t = 0,001$) madalama tõenäosusega kui naisosalejaga olukord. Siin tuleb aga mainida, et naisosalejaga lausetes sõltus esitatud situatsiooni tulemus konkreetsest tegijast (õppijast), meesosalejaga lauseis oli aga esitatud olukord (jalgpallis värava löömine), mille tulemus sõltub tavaliselt mitmest tegurist. Seega ei olnud meesosalejaga situatsioon samaväärselt ettearvav kui naisosalejaga olukord.

Keskmise eeldusega situatsioonis, kus tuli teataja sõnumi (kavatsuse) põhjal otsustada, kui suur on tõenäosus, et teate saatja ka tegelikult külla tuleb, selgus, et markereid tajuti osaleja ning vastaja soost hoolimata sarnaselt (märgatava vahe puudumist kinnitab t-test väärtusega 0,25). Suurim erinevus oli markeri *arvatavasti* tajumisel, mille puhul naisvastajad tajusid markerit naisosalejaga situatsioonis 6,36% tõenäolisemana kui meesosalejaga situatsioonis ning üle 5% tõenäolisemalt kui meesvastajad (vt joonis 4). Teisi markereid tajuti kõigis osaleja-vastaja kombinatsioonides sarnaselt ning saadud tulemuste põhjal võis selles kontekstis markeri *arvatavasti* paigutada suurt tõenäosust väljendavate markerite hulka, markerid *äkki* ja *võib-olla* aga keskmise tõenäosusastme alla.

Joonis 4. Keskmise eeldusega lausete tõenäosuse tajumine mees- ja naisvastajate võrdluses

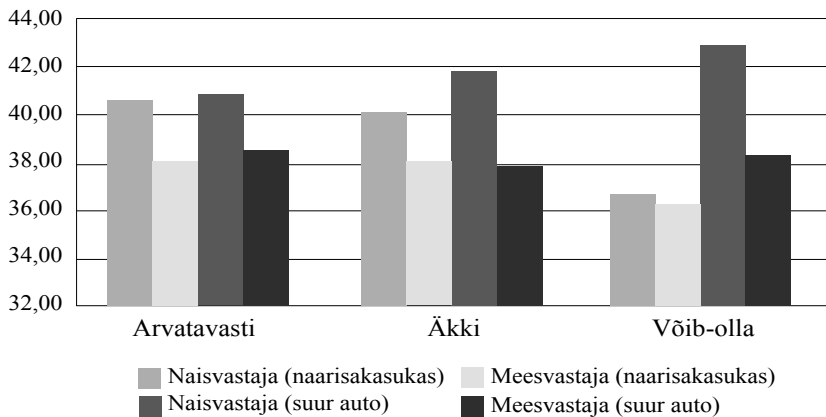
Nõrga eeldusega kontekstis ehk samalaadse tegevuse (20 minutiga poest tagasi jõudmine) juures varieerusid väitelauseste tajutud tõenäosused vahemikus 34,28–58,52%, kusjuures nii naised kui ka mehed tajusid kõige suurema tõenäosusega neid lauseid, mis sisaldasid markerit *arvatavasti*, markerite *äkki* ja *võib-olla* tajumine oli üldjuhul sarnaselt madalam. Enim mõjutas markerite tajumist situatsioonis osaleja sugu ehk vastajad tajusid meessoost osalejaga olukordi tõenäolisemalt kui naisosalejaga situatsioone. Suurim osaleja soost tingitud vahe oli markeri *võib-olla* tajumises, mille puhul markeri tajutud tõenäosus erines keskmiselt 13,34% (naine tuleb vastajate arvates poest 20 minutiga tagasi keskmiselt 36,75%, samas mees 50,09% tõenäosusega, vahe olulisust kinnitab ka t-test väärtusega 0,01). Markerite *äkki* tajutud tõenäosuste vahe oli 8,15% ning *arvatavasti* tõenäosuste vahe oli lauses osaleja soost lähtuvalt 7,84% (vt joonis 5).

Joonis 5. Nõrga eeldusega situatsioonide tõenäosuse tajumine nais- ja meesvastajate võrdluses

Jooniselt 5 nähtub, et suurim vastaja soost tingitud erinevus oli markeri *arvatavasti* tajumisel naisosalejaga situatsioonis, kus naine tuleks naiste taju järgi poest koju 20 minutiga 55,66% tõenäosusega, aga meesvastajate hinnangul vaid 45,47%-lise tõenäosusega. Suurim vastaja soost tingitud vahe oli seega 10,19%. Seejuures on huvitav, et markerite *äkki* ja *võib-olla* tõenäosusi tajuti sarnases situatsioonis pigem sarnaselt. Poes käimise situatsiooni tulemusi võrreldes selgus, et markereid saab situatsioonis osalejast ning vastaja soost tingitud tajuerinevuste põhjal paigutada nii keskmise kui ka väikese tõenäosusastme alla.

Mitmetähenduslik kontekst kahandas lausete tõenäosusi nii nais- kui ka meesvastajate jaoks, seejuures oli märgata meeste pisut madalamaid tõenäosushinnanguid. Kõige tugevamalt ilmnes meeste kahtlevam seisukoht just meesosalejaga (suure auto ostmine) situatsioonis, kus tajutud tõenäosuse erinevused naisvastajatega võrreldes ulatusid 4,65%-ni (t-test märkis vahe oluliseks, $t = 0,009$). Kuigi mitmetähenduslikus kontekstis esitatud markeritevahelised tajutud tõenäosused olid üsna sarnased ning erinevused jäid alla 5%, oli siiski huvitav, et naisvastajad tajusid markereid *võib-olla* (42,93%) ja *äkki* (41,84%) meesosalejaga situatsioonis veidi tõenäolisemalt kui markerit *arvatavasti* (40,78%), mis peaks nii senise jaotuse järgi kui ka siinse uuringu teiste väiterühmade tulemusi arvestades olema kolmest markerist just kõige suurema tõenäosusega (vt joonis 6).

Joonis 6. Markerite tajumine mitmetähenduslikus kontekstis nais- ja meesvastajate võrdluses

Kokkuvõttes mõjutas tõenäosusmarkerite tajumist nii tõenäosusmarkerit sisaldava lause agendi kui ka vastaja sugu. Tugeva eeldusega situatsioonis tajuti naisosalejaga olukordi keskmiselt 14% tõenäolisemalt kui meesosalejaga situatsioone. Keskmise eeldusega küllatulemise situatsioonis, kus oli teada vaid tegija kavatsus, tajuti nii nais- kui ka meesosalejaga situatsioonide tõenäosust sarnaselt. Nõrga eeldusega poodimise olukorras, kus puudus teave poe asukoha kohta, tajuti meesosalejaga situatsiooni tõenäolisemalt. Mitmetähenduslikus kontekstis võis täheldada meeste pisut madalamaid tõenäosushinnanguid, kuid üldiselt vähendas mitmetähenduslikkus olukorra usutavust nii naiste kui ka meeste jaoks.

3.3. Vastaja sotsiaalse tausta (vanus, haridus ja võõrkeelte oskus) roll markerite tõenäosuse tajumisel

Katsealustelt küsiti nende vanust vahemikena, milleks olid (1) kuni 18 eluaastat, (2) 19–25, (3) 26–35, (4) 36–59 ja (5) üle 60 eluaasta. Kuna teise, kolmandasse ja neljandasse vanusevahemikku kogunes kõige rohkem vastajaid (vastavalt 66, 120 ja 133), siis on vanuse mõju vaadeldud just neid vahemikke arvestades. Esimene ja viies vanusevahemik jäeti vastajate vähesuse tõttu võrdlusest välja (esimeses rühmas oli üks ja viiendas kaheksa vastajat).

Üldiselt võib öelda, et väiterühmade keskmist tulemust vaadates ei ole vastajate **vanusel** markerite tõenäosuse tajumisele suurt mõju,

seda kinnitab ka läbiviidud t-test, mis võrdles vanima ja noorima rühma keskmisi tõenäosushinnanguid ja mille tulemuste põhjal võib öelda, et vahe ei olnud oluline ($t = 0,249$).

Üksikute markerite tajumisel oli vastajate vanusest sõltuvalt siiski väikesi erinevusi. Markerit *arvatavasti* tõenäosust tajuti vaadeldud vanuserühmades kõige kõrgemalt, seda markerit sisaldavate lausete tõenäosus jäi vahemikku 56,41–60,51%, kusjuures vanuse kasvuga muutusid tõenäosushinnangud olukordade võimalikkusele madalamaks (vanim vanuserühm hindas markeriga *arvatavasti* lausete keskmiseks tõenäosuseks 56,41%, keskmine vanuserühm 57,83% ja noorim 60,51%). Markerit *äkki* tajutud tõenäosus oli vahemikus 52,12–54% (vanimate vastajate puhul 52,23%, keskmiste 52,12% ja noorimate puhul 54%) ning markerit *võib-olla* tajutud tõenäosus jäi 50,08% ja 51,55% vahele (vanimad 50,08%, keskmised vastajad 51,38% ja noorimad 51,55%). Erinevused olid aga liialt väikesed ja seega keskmisi tulemusi arvestades ebaolulised ($t = 0,249$).

Kui vaadata aga lähemalt eri kontekstitüüpe, ilmnes märgatav vanuse seos markerite tõenäosuse tajumisega mitmetähenduslikus kontekstis, kus vanemad vastajad tajusid olukordade tõenäosust noorematest tunduvalt madalamalt. Seose olulisust kinnitas ka noorima ja vanima rühma vastuste võrdlusega läbi viidud t-test, mille tulemuseks oli $t = 0,001$: kahe noorema vanuserühma võrdluses jäi tõenäosuse tajumise erinevus alla 5%, vanimat (36–59 a) ja noorimat (19–25 a) vanuserühma võrreldes aga oli erinevus 11,65% markerit *arvatavasti* tajumisel (vastavalt 34,28% ja 45,93%), 8,5% markerit *äkki* tajumisel (vastavalt 36,04% ja 44,54%) ning 7,9% markerit *võib-olla* tajumisel (vastavalt 34,8 ja 42,7%). Seega, kui tavapärasel olukorras ei olnud vastaja vanus markerite tõenäosuse tajumisel oluline, siis mitmetähenduslikus olukorras oli vanuse mõju näha ja saab väita, et vanemad vastajad hindasid mitmetähenduslikus kontekstis esinevaid markereid noorematest vastajatest märgatavalt vähem tõenäolisena.

Haridustaseme poolest jagunesid vastajad põhihariduse (kuus vastajat), keskhariduse (99 vastajat) ja kõrghariduse (223 vastajat) vahel. Põhiharidusega vastajate vähesuse tõttu jäeti nad võrdlusest välja. Kesk- ja kõrgharidusega vastajaid võrreldes selgus, et nelja väiterühma keskmisena hindasid kõrgharidusega vastajad lausete tõenäosuse pisut kõrgemaks kui keskharidusega vastajad, kui lauses oli kasutatud markereid *arvatavasti* ja *äkki*. Enim mõjutas haridustase just markerit *arvatavasti* tõenäosuse tajumist: kõrgharidusega vastajad tajusid markerit *arvatavasti* tõenäosust 6,1% kõrgemalt kui keskharidusega vastajad keskmiselt ning markerit *äkki* tõenäosust 3,19% kõrgemalt. Markerit

võib-olla tajuti mõlemas rühmas ühtmoodi. Kuna erinevused olid aga väikesed, võib öelda, et vastajate haridustase episteemilise modaalsuse markerite tajumisel ei olnud oluline.

Võõrkeelte oskuse ja tõenäosusmarkerite tõenäosuse tajumise seoste vaatlemiseks paluti vastajatel oma keeleoskust hinnata neljapalliskaalal, kus 1 tähendas, et keelt ei osata, 2 tähendas keeleoskuse algtaset, 3 edasijõudnu ning 4 vaba suhtleja taset. Hinnata tuli inglise, soome, saksa, vene ja eesti keele oskust.

Inglise keelt oskas edasijõudnu või vaba suhtleja tasemel 280 vastajat ning üldse ei osanud või oskasid vaid algteadmiste tasemel 48 vastajat. Selgus, et inglise keele oskajad tajusid markerite tõenäosust keskmiselt 5,8% tugevamana kui mitteoskajad, mis oli erinevate vaadeldud võõrkeelte (mitte)oskuse võrdluses suurim, kuid siiski mitte oluline vahe (teiste vaadeldud keelte (mitte)oskuse võrdluses jäid erinevused alla 5%). Nii inglise keele oskajad kui ka mitteoskajad hindasid kõige tugevamaks markeri *arvatavasti* tõenäosuse, tugevuselt järgmiseks hinnati markeri *äkki* ning viimaseks markeri *võib-olla* tõenäosus.

Vene keele oskajaid oli edasijõudnu ja vaba suhtleja tasemel 131 ning algtasemel või üldse mitte oskajaid 197. Vene keele oskajad tajusid markereid keele mitteoskajatega sarnaselt: kõige tugevamaks hinnati markeri *arvatavasti* tõenäosus, tugevuselt järgmiseks hinnati markeri *äkki* ning viimaseks markeri *võib-olla* tõenäosus. Seega ei olnud vene keele (mitte)oskuse markerite tõenäosuse tajumisel oluline.

Soome keele puhul kõrvutati algtaseme, edasijõudnu ja vaba suhtleja tasemel keeleoskajaid (kokku 164) soome keelt mittevaldavate vastanutega, keda oli kokku 165, ning märkimisväärseid erinevusi seejuures ei esinenud. Nii soome keele oskajad kui ka mitteoskajad tajusid markeri *arvatavasti* tõenäosust kõige kõrgemalt ning markerite *äkki* ja *võib-olla* tõenäosust sarnaselt.

Ka saksa keele oskajad ja mitteoskajad tajusid markerite tõenäosust sarnaselt ning keele (mitte)oskuse tulemustele mõju ei olnud: markeri *arvatavasti* tõenäosust peeti mõlemas rühmas kõige suuremaks, seejärel tulid sarnaste väärtustega markerid *äkki* ja *võib-olla*.

Kokkuvõttes ei mõjutanud võõrkeelte oskus markerite tõenäosuse tajumist kuigi suurel määral ja seetõttu võib pidada põhjendatuks otsust kaasata valimisse ka need vastajad, kelle emakeel ei olnud eesti keel. Võõrkeelte (mitte)oskus ei mõjutanud kuidagi ka markerite nn tugevusjärjestust: kõikides vaadeldud keelerühmades tajuti kõige suurema tõenäosusega markerit *arvatavasti*, seejärel tulid sarnaste tajutud tõe-

näosustega markerid *äkki* ja *võib-olla*, kusjuures *äkki* tajutud tõenäosus oli alati veidi suurem kui markeril *võib-olla*.

4. Arutlus ja kokkuvõte

Markerite tajutud tõenäosust mõjutas vaadeldud teguritest kõige enam tekst ise ehk kontekst ja selle rohkus (etteantud eeldus või selle puudumine, mitmetähenduslikkus). Tugeva eeldusega kontekstis tajuti kõiki markereid sisaldavaid lauseid tõenäolisemana kui keskmise või nõrga eeldusega kontekstis. Kui lauses kasutatud episteemilise modaalsuse marker väljendas situatsiooni agendi ehk tegevuse kavatseja eba-kindlust plaanitava tegevuse suhtes (keskmine eeldus), tajuti neid lauseid ikkagi tugevama tõenäosusega kui neid, kus situatsiooni tõenäosuse üle tuli otsustada hindajal endal ja ilma igasuguse taustteabeta (nõrga eeldusega situatsioonid). Seega oli konteksti rohkuse ja markerite tõenäosuse tajumise vahel selge seos.

Tulemuste põhjal sai markeri *arvatavasti* paigutada nii suure kui ka keskmise tõenäosuse alla, nagu EKG II (1993: 187) jaotus viitas, kuid mitmetähenduslikus kontekstis ka väikese tõenäosuse alla. Seega muudab mitmetähenduslik kontekst muidu tugevale tõenäosusele viitava *arvatavasti* nõrgemaks. Markerid *äkki* ja *võib-olla* ei paigutunud selgelt keskmist tõenäosust väljendavate markerite hulka nagu EKG II (*ibid.*) ja Kehayovi (2009: 9) jaotustes (viimasest puudus küll marker *äkki*), vaid esinesid nii suures, keskmises kui ka väikeses tõenäosusastmes.

Tugeva eeldusega kontekstis sai uuritud markerid *arvatavasti*, *äkki* ja *võib-olla* keskmiste tajutud tõenäosuste põhjal paigutada suure tõenäosusega markerite hulka. Keskmise eeldusega lausetes paigutus marker *arvatavasti* suure tõenäosusega markerite hulka, markerid *äkki* ja *võib-olla* aga keskmise tõenäosusega markerite hulka. Nõrga eeldusega situatsioonis paigutus marker *arvatavasti* keskmise tõenäosusega, markerid *äkki* ja *võib-olla* aga väikese tõenäosusega markerite hulka. Mitmetähenduslikus kontekstis tajuti uuritud markereid aga pigem ebatõenäolisust väljendavana ning seetõttu sai need paigutada vaid väikese tõenäosuse alla. Teisisõnu võib öelda, et markerid sai tõenäosusastmete alla paigutada olenevalt situatsioonis esitatud teabe laadist ja rohkusest: mida tugevam oli eeldus, seda suuremaks hinnati ka olukorra tõenäosus. Seejuures oli markeri *arvatavasti* tajutud tõenäosus alati märgatavalt kõrgem kui markeritel *äkki* ja *võib-olla*.

Mitmetähenduslikku konteksti arvestamata jaguneksid markerid vaid keskmise ja suure tõenäosuse astmete vahel: markeri *arvatavasti* keskmiseks tõenäosuseks oleks 63,38% (suur tõenäosus), markeri *äkki* keskmiseks tõenäosuseks 56,99% (keskmine tõenäosus) ning markeri *võibolla* keskmiseks tõenäosuseks 54,98% (keskmine tõenäosus). Nii suur (ehk u 10%-line) tajutud tõenäosuse kõikumine tähendab aga eelkõige seda, et ei ole absoluutset ehk kontekstivälist episteemilise modaalsuse markerite tajumist ja seetõttu ei saa markereid jäigalt ühe konkreetse tõenäosusastme alla paigutada.

Tõenäosusmarkerite tajumist mõjutas peale konteksti nii markerit sisaldava lause agendi kui ka vastaja sugu. Kui situatsioonis oli eeldus, mis osutas väite tõesusele, siis tajuti naisosalejaga situatsioone meesosalejaga olukordadest keskmiselt 14% tõenäolisemana, eriti tugevalt ilmnes erinevus kõige tugevamat tõenäosust väljendava markeri *arvatavasti* tajumisel. Kui eeldusteave aga puudus (nõrk kontekst) või kontekst oli mitmetähenduslik, tajusid vastajad meesosalejaga olukordi üldjuhul kõrgema tõenäosusega. Näiteks poodiminemise olukorras, kus puudus teave poe asukoha kohta, tajuti meesosalejaga situatsiooni tõenäolisemalt. Seetõttu võib väita, et episteemilise modaalsuse markeritega lausete tajumist mõjutavad märgatavalt ka tekstivälised tegurid ehk mingid ühiskonnas levinud inimeste sooga seotud stereotüübid. Olukorras, kus teada oli vaid küllatulemise kavatsus (keskmise eeldusega kontekst), tajuti nii nais- kui ka meesosalejaga situatsioonide tõenäosust sarnaselt. Mitmetähenduslikus kontekstis tajusid mehed olukordade tõenäosust naistest pisut madalamalt, kuid üldiselt vähendas mitmetähenduslikkus olukorra usutavust nii naiste kui ka meeste jaoks.

Vastajate vanusel ei olnud väiterühmade keskmisi tulemusi vaadates markerite tõenäosuse tajumisele suurt mõju. Märgatav vanuse seos markerite tõenäosuse tajumisega ilmnes vaid mitmetähenduslikus kontekstis, kus vanemad vastajad hindasid olukordade tõenäosust madalamalt kui nooremad vastajad. Haridustase ja võõrkeelte oskus ei mõjutanud markerite tõenäosuse tajumist samuti kuigi olulisel määral.

Kokkuvõttes võib saadud tulemuste põhjal väita, et episteemilise modaalsuse markerite tajumine sõltub kõige rohkem kontekstist, kuid selle kõrval ka keelevälistest teguritest, nagu inimese sugu ja sooga seotud või muud stereotüübid. Seetõttu võib markerite jaotamist rangete piiridega tõenäosusastmetesse pidada küllaltki probleemseks ja markerite kirjeldamisel oleks parem kasutada skalaarset esitust. Saadud katseandmed annavad eesti keele episteemilise modaalsuse leksikaalsete väljendusvahendite tõenäosuse taju uurimisele siiski alles esmase aluse ning kindlasti tuleb edaspidistes uuringutes täpsustada tugeva eeldusega

konteksti mõju markerite tajumisele, ühtlustades näiteks katse-situatsioone nii, et nendes kajastuv olukord oleks sarnaselt kas ühest või mitmest tegurist sõltuv. Samuti tuleks vaadelda täpsemalt seda, kas esitatud situatsioone tajutakse sarnaselt ka siis, kui lauses episteemilise modaalsuse markerit üldse ei esine. Täiesti läbiuurimata valdkond on ka episteemilise modaalsuse markerite kasutamine sõnumit pehmendava vahendina.

Aadressid:

Laura Tüüts
Humanitaarteaduste instituut
Tallinna Ülikool
Narva mnt 25
10120 Tallinn, Eesti
E-post: laura.tyüts@gmail.com

Reili Argus
Humanitaarteaduste instituut
Tallinna Ülikool
Narva mnt 25
10120 Tallinn, Eesti
E-post: reili.argus@tlu.ee

Kirjandus

- EKG II = Erelt, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael ja Silvi Vare (1993) *Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: kiri*. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.
- EKSS = *Eesti keele seletav sõnaraamat*. Kättesaadav aadressil: www.eki.ee/dict/ekss/. Vaadatud 30.11.2016.
- Erelt, Mati (2013) *Eesti keele lauseõpetus. Sissejuhatus. Õeldis*. (Tartu Ülikooli eesti keele osakonna preprintid, 4.) Tartu: Tartu Ülikool.
- Fraser, Bruce (2010) *Pragmatic competence: The case of hedging. New Approaches to Hedging*. Emerald Group Publishing Limited. Kättesaadav aadressil: <http://www.bu.edu/sed/files/2010/10/2010-Pragmatic-Competence-The-Case-of-Hedging.pdf>. Vaadatud 30.11.2016.
- Hyland, Ken (1996) "Writing without conviction? Hedging in science research articles". *Applied Linguistics* 17, 433–454.
- Hyland, Ken (1998) *Hedging in scientific research articles*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishings Company.

- Kazakovskaya, Victoria, Reili Argus (2016). "Acquisition of epistemic marking in Estonian and Russian". *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 16, 57–80.
- Kehayov, Petar (2009) "Interactions between grammatical evidentials and lexical markers of epistemicity and evidentiality: a case-study of Bulgarian and Estonian". *Wiener Slavistischer Almanach* 72, 165–201.
- Kranich, Svenja, Andrea Bicsár (2016) "These forecasts may be substantially different from actual results. The use of epistemic modal markers in English and German original letters to shareholders and in English-German translations". *Linguistic Online* 3.
- Küngas, Annika (2014) "Pragmaatiliste markerite kujunemine ja funktsioonid eesti keeles *It-sõnade näitel*". *Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis* 36. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Müürsepp, Mari-Liis (2015) *Katselised meetodid modaaladverbide evidentsiaalsuse ja episteemilise modaalsuse uurimisel*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Pic, Elsa, Gregory Furmaniac (2012) "A study of epistemic modality in academic and popularised discourse: The case of possibility adverbs *perhaps*, *maybe* and *possibly*". *Revista de Linguas para Fines Especificos* 18. Université Sorbonne Nouvelle. PRES Sorbonne Pris Cite – Primes EA 4398.
- Tüüts, Laura (2016) *Episteemilise modaalsuse markerite tõeväärtuse tajumine "arvatavasti", "võib-olla" ja "äkki" näitel*. Magistritöö. Tallinna Ülikool.
- Uuspõld, Ellen (1989). "Modaalsusest ja modaalsest predikaadist eesti keeles". *Keel ja Kirjandus* 8, 468–477.
- White, Peter R. R., Motoki Sano (2006) "Dialogistic positions and anticipated audiences – a framework for stylistic comparisons". In Karin Aijmer and Anne-Marie Simon-Vandenbergen, eds. *Pragmatic Markers in Contrast*. Amsterdam: Elsevier, 189–214.
- Õispuu, Jaan (1999) *Spravočnik po estonskomu jazyku. [Handbook of Estonian language]*. Tallinn: Koolibri.
- Öztürk, Özge, Anna Papafragou (2014). "The Acquisition of Epistemic Modality: From Semantic Meaning to Pragmatic Interpretation". *Language Learning and Development* 00, 1–24. DOI: 10.1080/15475441.2014.905169.

Abstract. Laura Tüüts and Reili Argus: **The comprehension of lexical epistemic markers: the Estonian adverbs *arvatavasti* ('probably'), *äkki* ('perhaps') and *võib-olla* ('maybe').** The paper analyses the comprehension of epistemic modality markers *arvatavasti* 'probably', *võib-olla* 'maybe' and *äkki* 'perhaps'. The study focuses on the connections between the nature and the amount of context in the comprehension of epistemic markers which belong to the class of markers with average degree of certainty. In addition to the influence of context, factors like the gender of the agent in the context sentence, as well as the respondent's gender, age, education and foreign language skills have been analysed according to different markers and context types. Answers of 328 Estonian-speaking respondents (aged 18–60) revealed

that the marker *arvatavasti* 'probably' has the strongest epistemic value, while the other two markers under observation have a somewhat weaker epistemic value. Context has a big impact on the comprehension of all three markers: sentences with stronger premises were comprehended as expressing stronger certainty, and the sentences with ambiguous context were comprehended as expressing the weakest certainty. Factors like the gender of the agent in the context sentence as well as the respondent's gender have some influence on the comprehension of epistemic markers, while factors like foreign language skills and education do not have such a strong effect on the comprehension of epistemic modality markers.

Keywords: epistemic modality, lexical markers, comprehension of probability, Estonian